

УДК 378:008

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/52-2-35>

Оксана МАРЧУК,

orcid.org/0000-0002-2922-285X

*доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри педагогіки*

*Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний економіко-гуманітарний університеті
імені академіка Степана Дем'янчука»
(Рівне, Україна) oхаппа442@ukr.net*

Тетяна ДЕМ'ЯНЧУК,

orcid.org/0000-0003-0283-5194

*кандидат педагогічних наук, доцент,
проректор із заочного навчання*

*Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний економіко-гуманітарний університеті
імені академіка Степана Дем'янчука»
(Рівне, Україна) tetianademianchuk1@gmail.com*

Маргарита ШКАБАРІНА,

orcid.org/0000-0002-9818-9723

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти,
начальник відділу з наукової діяльності та аспірантури*

*Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний економіко-гуманітарний університеті
імені академіка Степана Дем'янчука»
(Рівне, Україна) shkabarina@ukr.net*

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЇХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ: ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД

У статті охарактеризовано розвиток креативності здобувачів вищої освіти в процесі формування їх інформаційної культури. Авторами подано визначення інформаційної культури та педагогічної креативності. Обґрунтовано необхідність розвитку творчості майбутніх вихователів та формування належного рівня інформаційної культури в університетах. Педагогічна креативність характеризується такими ознаками, як: швидкість думки, гнучкість думки, оригінальність, допитливість, фантазія. Зазначено, що освітньо-професійними програмами університетів передбачено розвиток творчих здібностей студентів як одного із ключових вмінь майбутніх фахівців дошкільної галузі. Пояснено, що майбутні студенти повинні володіти вміннями творчо створювати нові інформаційні продукти. Описано досвід використання творчих технологій навчання в процесі вивчення навчальної дисципліни «Інформаційна культура та просвітницька діяльність вихователя ЗДО» зі студентами ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університеті імені академіка Степана Дем'янчука». Детально охарактеризовано проведення творчих занять калейдоскоп творчості блогерів-казкарів «Завітала в гості Казка» та конкурс «Новорічно-різдвяні привітання», в ході яких студенти навчалися зробити власні інформаційні відео-продукти.

Педагоги повинні вміти творчо інтерпретувати інформацію, оскільки процес навчання повинен викликати цікавість в здобувачів дошкільної та середньої освіти і бути емоційно насиченим. Обґрунтовано, що майбутні вихователі повинні оволодіти принципами академічної доброчесності, оскільки при створенні нових інформаційних продуктів слід уникати плагіату та дотримуватися авторських прав. Проведення творчих заходів в процесі формування інформаційної культури сприяє формуванню професійних умінь майбутніх вихователів, творчому самовираженню здобувачів освіти та згуртуванню студентського колективу.

***Ключові слова:** педагогічна креативність, інформаційна культура, здобувачі вищої освіти, творчість, інформація, пошук інформації.*

Oksana MARCHUK,*orcid.org/0000-0002-2922-285X**Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor;**Professor at the Department of General Pedagogy and Preschool Education**Academician Stepan Demianchuk International University of Economics and Humanities**(Rivne, Ukraine) oxanna442@ukr.net***Tatiana DEMYANCHUK,***orcid.org/0000-0003-0283-5194**Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor;**Vice-Rector for Distance Learning**Academician Stepan Demianchuk International University of Economics and Humanities**(Rivne, Ukraine) tetianademianchuk1@gmail.com***Marharyta SHKABARINA,***orcid.org/0000-0002-9818-9723**Candidate of Pedagogical Sciences,**Associate Professor at the Department of Theory and Methods of Primary Education**Academician Stepan Demianchuk International University of Economics and Humanities**(Rivne, Ukraine) shkabarina@ukr.net*

DEVELOPMENT OF CREATIVITY OF STUDENTS OF HIGHER EDUCATION IN THE PROCESS OF FORMATION OF THEIR INFORMATION CULTURE: PRACTICAL EXPERIENCE

The authors of the article characterize the development of the creativity of higher education students in the process of forming their information culture. The authors present the definition of the words «the information culture» and «the pedagogical creativity». The necessity of the development of creativity and the information culture of the future educators is substantiated. Pedagogical creativity is characterized by such features as: speed of thought, flexibility of thought, originality, curiosity, imagination. It is noted that the educational and professional programs of universities provide the development of creative abilities of students. It is explained that future students must have the skills to create new information products. The experience of using creative learning technologies in the process of studying the discipline "Information culture and educational activities of teachers in kindergarten" with students of the International University of Economics and Humanities named after Academician Stepan Demyanchuk is described. The authors describe the creative classes: a kaleidoscope of creativity of the bloggers-storytellers "A Fairy tale has come to visit" and the contest "New Year and Christmas greetings" where students learned to make their own informational video products.

The teachers must creatively interpret information because the learning process must be interesting for the preschoolers, pupils and students and it must be emotionally rich. It is argued that future educators must use the principles of academic integrity. The using of the creative activities in the teaching process in the modern universities contributes to the formation of professional skills of future educators and the self-expression of students.

Key words: *pedagogical creativity, information culture, applicants for higher education, creativity, information, information retrieval.*

Постановка проблеми. В останні роки спостерігаємо стрімкий розвиток комп'ютерних технологій та інформаційних систем, відтак майбутні вихователі закладів дошкільної освіти повинні вміти користуватися сучасними розробками вчених щодо модернізації освітньої галузі, бути мобільними, здатними до швидкого отримання інформації та її переробки. Нинішні вихователі повинні бути людьми творчими, які вміють зацікавити своїх вихованців. Вони повинні вміти без особливих труднощів представляти відеоматеріали на різноманітну тематику, подати інформацію про свою педагогічну діяльність в соціальних мережах, залучати дітей та батьків до участі в різ-

номанітних он-лайн конкурсах, виставках, творчих калейдоскопах, відтак в закладах вищої освіти потрібно створити належні педагогічні умови, які би сприяли розвитку педагогічної креативності вихователів. Вміння шукати необхідну інформацію та створювати власні інформаційні продукти є необхідною умовою у підготовці майбутнього фахівця з дошкільної освіти. Під час навчання у ЗВО студент повинен оволодіти основними методами подачі інформації для дошкільників та їх батьків, знати законодавство про інтелектуальні власності та вимоги академічної доброчесності.

Аналіз досліджень. Особливості розвитку інформаційної культури були предметом вивчення

таких науковців, як: К. Беляков, Д. Корню, А. Марущак, С. Онопрієнко, І. Шопіна. У монографії О. Прудникової «Інформаційна культура: концептуальні засади та світоглядний сенс» написано: «Інформаційна культура задає, формує інформаційні програми діяльності, які виступають Передмова 6 у духовному світі особистості й суспільства і як орієнтири-цілі, і як імперативи-приписи, і як вимоги, і як заборони. Тим самим інформаційна культура виконує функцію і умови, і фактора, і критерію ступеня розвиненості особистості й суспільства» (Прудникова, 2015: 6).

Проблеми формування інформаційної культури в закладах освіти досліджували сучасні українські вчені. Зокрема, у науковому дослідженні А. Клеби описано процес формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів. Вчені Л. Гончаренко та В. Кузьменко (Гончаренко, Кузьменко, 2006) досліджували інформаційну культуру педагога в контексті його загальної педагогічної культури. Рекомендації щодо розвитку інформаційної культури майбутнього вчителя подано в працях А. Коломієць, М. Лапшиної, В. Білоус (Коломієць, Лапшина, В. Білоус, 2006). У науковій праці Л. Степаненко написано, що «освітній процес у будь-якій галузі перетворюється у процес передачі інформації, через яку саме відбувається формування ціннісних установ, умінь і навичок, необхідних для реалізації конкретних видів діяльності, а також виховна дія» (Степаненко, 2017: 22).

Мета статті проаналізувати розвиток педагогічної креативності студентів ЗВО в процесі формування їх інформаційної культури.

Виклад основного матеріалу. Інформаційна культура особистості передбачає вміння працювати із інформацією та створювати нові інформаційні продукти. Ці вміння є необхідними для майбутніх педагогів, які постійно в процесі навчання та виховання дітей використовуватимуть інформацію із різних джерел. За визначеннями сучасних науковців, інформаційна культура може розглядатися як складова частина загальної культури, орієнтована на інформаційне забезпечення людської діяльності. Педагоги повинні вміти творчо інтерпретувати інформацію, оскільки процес навчання повинен викликати цікавість в здобувачів дошкільної та середньої освіти і бути емоційно насиченим. Тому під час навчання у ЗВО вивчення інформаційної культури здійснюється в контексті розвитку педагогічної культури, яка, за визначенням С. Гончаренка, проявляється, як «творчі можливості (здібності) людини, які можуть проявлятися в мисленні, почуттях, спілкуванні, окремих видах діяльності

та здібність породжувати множини різноманітних оригінальних ідей в нерегламентованих умовах діяльності» (Гончаренко, 2011: 243). Педагогічна креативність характеризується такими ознаками, як: швидкість думки, гнучкість думки, оригінальність, допитливість, фантазія.

Ці якості активно формують в процесі підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти. Зокрема, у ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука» науково-педагогічні працівники розвивають творчі здібності студентів шляхом використання інноваційних методів та прийомів навчання. Освітньо-професійними програмами передбачено розвиток творчих здібностей студентів як одного із ключових вмінь майбутнього фахівця. Із метою підвищення рівня інформаційної культури та розвитку творчих можливостей студентів в освітньо-професійній програмі 012 «Дошкільна освіта» рівня вищої освіти «Бакалавр» в університеті передбачено вивчення таких освітніх компонентів, як: «Інформаційна культура та просвітницька діяльність вихователя ЗДО» та «Педагогічна творчість», в освітньо-професійній програмі 012 «Дошкільна освіта» рівня вищої освіти «Магістр» «Інформаційна культура організатора дошкільної освіти». Згідно із навчальними планами також заплановано вивчення дисципліни «Педагогічна культура та партнерство у початковій школі» для майбутніх вчителів початкової школи. Для більш детального ознайомлення проаналізуємо окремі творчі завдання та вправи, які використовували викладачі ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука» під час проведення занять із курсу «Інформаційна культура та просвітницька діяльність вихователя ЗДО» у 2021-2022 н. р.

Мета вивчення навчальної дисципліни «Інформаційна культура та просвітницька діяльність вихователя ЗДО» сформувані в студентів уявлення про інформаційну культуру вихователя як специфічний та унікальний феномен людства, навчити майбутніх фахівців дошкільної освіти використовувати отриману інформацію із різних джерел під час проведення занять, вміння обробляти її, розробляти власні проекти, презентації, відеоролики для дітей та із дошкільниками із дотриманням вимог педагогічного такту, професійної майстерності та принципів академічної доброчесності; ознайомити фахівців дошкільної освіти із основними напрямками просвітницької діяльності серед батьків та громадськості. Під час вивчення цієї дисципліни у 2020-2021 н.р. студенти вивчали такі теми:

Тема 1. Педагогічна та інформаційна культура вихователя її компоненти. Шляхи та засоби розвитку педагогічної культури.

Тема 2. Інформація в епоху інформаційного суспільства.

Тема 3. Основи бібліотечно-інформаційних знань як складова інформаційної культури вихователя.

Тема 4. Вплив інформаційно-комунікативних технологій на дидактичний аспект заняття в ЗДО.

Тема 5. Особливості створення презентації та інформаційних відео-продуктів в ЗДО.

Тема 6. Дотримання принципів академічної доброчесності при використанні інформації.

Тема 7. Особливості поширення просвітницької інформації серед батьків та громадськості.

У процесі проведення практичних занять було використано інноваційні форми, методи та прийоми занять, які цікаві майбутнім вихователям. Як відомо, сучасні студенти в освітньому процесі широко використовують технічні засоби навчання, прагнуть самовиразитися, проявити свою особистість, продемонструвати свої вміння. Популярним серед молоді є виставлення відеороликів на YOUTUBE-каналі, в Фейсбуці, Інстаграмі, Тік-Токі та інших соціальних мережах. Це послужило причиною того, що в процесі вивчення навчальної дисципліни «Інформаційна культура та просвітницька діяльність вихователя ЗДО» студентам було дано підсумкові творчі завдання, які сприяли розвитку їх педагогічної креативності: а) виразно прочитати казку та зняти її на відео; б) розробити відео привітання з нагоди новорічних свят.

Відео-конкурс «Завітала в гості казка». Студенти активно із ентузіазмом виконували завдання прочитати казку для дошкільників. Однак перед початком його виконання майбутнім вихователям наголосили на важливості читання казок, продемонстрували відео-зразки подібних робіт, обговорили вимоги до мовлення вихователя, його міміки і жестів під час читання казок та позування перед камерою, проаналізували етапи створення відеороликів (пре-продакшн, продакшн і пост-продакшн).

Одне з практичних занять проводили у формі калейдоскопу творчості блогерів-казкарів «Завітала в гості Казка». Викладач розробила спеціальну програму, в якій було визначено номінації для студентів. На калейдоскоп творчості були запрошені куратори груп студентів першого курсу, «гості» (здобувачі освіти третього курсу спеціальності 012 «Дошкільна освіта»), які долучилися до визначення переможців у номінаціях. На заході студенти також представляли такі презентації: «Виховне значення казок, їх вплив на формування світогляду дитини», «Особливості читання та вивчення казок у закладах дошкільної освіти», «Творчі завдання

для дошкільників», «Як розповісти дитині казку?». В основній частині виховного заходу студенти представили свої відео ролики, на яких продемонстрували вміння читати казки та вміння донести певну інформацію для дошкільників. Присутні на заході викладачі та студенти інших курсів високо оцінили старання майбутніх вихователів, яким були роздані почесні грамоти та подяки.

Відео-конкурс «Новорічні привітання». У рамках вивчення навчальної дисципліни «Інформаційна культура та просвітницька діяльність вихователя ЗДО» також було проведено відео-конкурс «Новорічні привітання», в ході проведення якого студенти отримали завдання надіслати привітання на новорічну тематику чи розробити послання до святого Миколая. Позитивним є те, що майбутні вихователі максимально проявили свої творчі здібності: а) підібрали оригінальні костюми; б) використали різноманітні техніки представлення відео-презентації; в) використовували музичний супровід. Варто зазначити, що студенти піднімали морально-етичні проблеми. Зокрема, у своїх зверненнях згадували про дітей-сиріт, просили миру, спокою та добробуту для України. Після проведення конкурсів було обговорено кожен відеоролик, виокремлено позитивні та негативні риси окремих творчих робіт, студенти навчилися порівнювати творчі інформаційні відео продукти.

На практичних заняттях із курсу «Інформаційна культура організатора дошкільної освіти» студенти спеціальності 012 «Дошкільна освіта» рівня вищої освіти «Магістр» готували презентації, доповіді, реферати на різні теми, пов'язані із інформацією в сучасному суспільстві. Ними було обговорено основні положення Закону України «Про інформацію» (Закон «Про інформацію», 2020). Майбутні вихователі ознайомилися із принципами академічної доброчесності, оскільки при створенні нових інформаційних продуктів слід уникати плагіату та дотримуватися авторських прав.

Висновки. Підсумовуючи зазначене вище, можемо констатувати, що проведення творчих заходів в процесі формування інформаційної культури сприяє формуванню професійних умінь майбутніх вихователів, самовираженню здобувачів освіти, згуртуванню студентського колективу. В ході таких креативних практичних занять у студентів піднімається рівень інформаційної культури, формуються вміння працювати з відеокамерою, що в майбутньому буде використано в освітньому процесі ЗДО. Подібні креативні форми роботи зі студентами урізноманітнюють освітній процес ЗВО, роблять його цікавішим, змістовнішим та успішним, створюють атмосферу радості від навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беленька Г. В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу : монографія. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. 320 с.
2. Беляков К. І., Онопрієнко С. Г., Шопіна І. М. Інформаційна культура в Україні: правовий вимір. К.: КВЦ, 2018. 168 с.
3. Гончаренко Л. А., Кузьменко В. В. Формування полікультурної компетентності вчителів загальноосвітньої школи: навчальний посібник для студентів. Херсон: РІПО, 2006. 92 с.
4. Гончаренко С. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне, 2011. 552 с.
5. Дерев'яна Л. Й. Роль креативних освітніх методик у процесі творчої самореалізації особистості. *Наукові записки ТНПУ*. Серія: Педагогіка. 2009. № 2. С. 12–14.
6. Закон України «Про інформацію»: зі змінами 16.12.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 27.05.2022).
7. Інформаційна культура. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 23.05.2022).
8. Коломієць А.М., Лапшина І.М., Білоус В.С. Основи інформаційної культури майбутнього вчителя. Навчально-методичний посібник. Вінниця: ВДПУ, 2006. 88 с.
9. Корню Д. Етика засобів масової інформації. К.: К.І.С., 2004. 130 с.
10. Степаненко Л. Формування інформаційної культури студентів політехнічних коледжів: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». К. 2017. 258 с. http://ipood.com.ua/data/avtoreferaty_i_dysertatsii/2017/DISER_STEPANENKO_.pdf.
11. Марущак А. І. Правові основи захисту інформації з обмеженим доступом. Курс лекцій.: Підручник для студентів вищ. навч. закладів. К.: КНТ, 2007. 208 с.
12. Принципи академічної доброчесності. URL: <https://www.pdau.edu.ua/content/pryncypy-akademichnoyi-dobrochesnosti> (дата звернення: 29.05.2022).
13. Прудникова О. В. Інформаційна культура: концептуальні засади та світоглядний сенс. Харків, 2015. 352 с.
14. Шкабаріна М. А. Розвиток педагогічної креативності майбутніх учителів початкової школи у процесі вивчення фахових дисциплін. Рівне: Видавець О.Зень, 2019. 149 с.

REFERENCES

1. Bieliienka H. V. Formuvannia profesiinoi kompetentnosti suchasnoho vykhovatel'ia doshkilnoho navchalnoho zakladu. [The formation of the professional competence of a modern educator of the preschool educational institution]. Kyiv : Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka, 2011. 320 p. [In Ukrainian].
2. Bieliakov K. I., Onopriienko S. H., Shopina I. M. Informatsiina kultura v Ukraini: pravovyi vymir. [The information culture in Ukraine: the legal dimension]. K., 2018. 168 p. [In Ukrainian].
3. Honcharenko L.A., Kuzmenko V.V. Formuvannia polikulturnoi kompetentnosti vchyteliv zahalnoosvitnoi shkoly. [The formation of multicultural competence of the secondary school teachers]: Navchalnyi posibnyk dlia studentiv. Kherson: RIPO, 2006. 92 p. [In Ukrainian].
4. Honcharenko S. Ukrainyskyi pedahohichnyi entsyklopedychnyi slovnyk. [The Ukrainian pedagogical encyclopedic dictionary]. Rivne, 2011. 552 p. [In Ukrainian].
5. Dereviana L. Y. Rol kreatyvnykh osvitnikh metodyk u protsesi tvorchoi samorealizatsii osobystosti. [The role of creative educational methods in the process of creative self-realization of the individual]. Naukovi zapysky TNPU. Serii: Pedahohika. 2009. № 2. P. 12–14. [In Ukrainian].
6. Zakon Ukrainy «Pro informatsiiu». [The Law of Ukraine "About the Information"]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (data zvernennia: 27.05.2022). [In Ukrainian].
7. Informatsiina kultura. [The information culture]. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (data zvernennia: 23.05.2022). [In Ukrainian].
8. Kolomiets A.M., Lapshyna I.M., Bilous V.S. Osnovy informatsiinoi kultury maibutnoho vchytelia. [The fundamentals of the information culture of the future teacher]. Navchalno-metodychnyi posibnyk. Vinnytsia: VDPU, 2006. 88 p. [In Ukrainian].
9. Korniu D. Etyka zasobiv masovoi informatsii. [The ethics of mass media]. K.: K.I.S., 2004. 130 p. [In Ukrainian].
10. Stepanenko L. Formuvannia informatsiinoi kultury studentiv politekhnichnykh koledzhiv. [Formation of information culture of students of polytechnic colleges]: dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk : spets. 13.00.04 «Teoriia i metodyka profesiinoi osvity». K. 2017. 258 p. [In Ukrainian].
11. Marushchak A. I. Pravovi osnovy zakhystu informatsii z obmezhenym dostupom. [The legal bases of protection of information with limited access]. Kurs lektsii.: Pidruchnyk dlia studentiv vyshch. navch. zakladiv. K.: KNT, 2007. 208 p. [In Ukrainian].
12. Pryntsypy akademichnoi dobrochesnosti. [The principles of academic integrity] URL: <https://www.pdau.edu.ua/content/pryncypy-akademichnoyi-dobrochesnosti> (data zvernennia: 29.05.2022). [In Ukrainian].
13. Prudnykova O. V. Informatsiina kultura: kontseptualni zasady ta svitohliadnyi sens. [The information culture: the conceptual principles and the ideological meaning]. Kharkiv, 2015. 352 p. [In Ukrainian].
14. Shkabarina M. A. Rozvytok pedahohichnoi kreatyvnosti maibutnikh uchyteliv pochatkovoii shkoly u protsesi vyvchennia fakhovykh dystsyplin. [The development of the pedagogical creativity of the future primary school teachers in the process of studying professional disciplines]. Rivne: Vydavets O. Zen, 2019. 149 p. [In Ukrainian].